

**POST – TRUTH KAVRAMI TEMELİNDE DEMOKRASİLERİN GELECEĞİ: 1984
 ROMANI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

**The Future of Democracies on The Basis of the Concept of Post – Truth: An Analysis on
 the Novel 1984**

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman EKİCİ*
Meryem YILMAZ**

*İnönü Üniversitesi, suleyman.ekici@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8477-000X

**Sorumlu Yazar, İnönü Üniversitesi, meryem.yilmaz3334@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5817-647X

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi:
13.11.2025

Kabul Tarihi:
12.02.2026

Anahtar Kelimeler:
Post- Truth, Demokrasi,
Distopya, Bin Dokuz Yüz
Seksen Dört.

JEL Kodları:
O38, Y30

Benzerlik Oranı:
iThenticate: 12%

ÖZ

Post-truth çağı, yaşamın neredeyse her noktasında geleneksel kalıpları tehdit ederken, aynı zamanda yaşamın her alanına yeni bir soluk getirmektedir. Post-truth, bilginin yerini inançlara, gerçeğin yerini algıya bıraktığı bir çağın adıdır. Bu noktada, hakikatin toplumsal inşası, politik kararlarda duyguların belirleyici hâle gelmesi, medya manipülasyonu gibi olgular, geleneksel demokrasilerin temel ilkelerini giderek zayıflatmaktadır. Bu çalışma, demokratik sistemler üzerinde meydana gelen değişiklikleri kuramsal bir düzlemde tartışmak için George Orwell'in "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" adlı distopik eserini bir araç olarak kullanmaktadır. Orwell'in eseri, bilgi kontrolü, dilin politik gücü ve bireysel düşüncenin kontrol edilmesi gibi unsurlarıyla post-truth çağının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede yapılan sorgulamalar, post-truth olgusunun politik yapılar üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik düşünsel bir zemin yaratmayı amaçlamaktadır. Belirlenen anahtar kelimeler eşliğinde, literatür taramasıyla gerçekleştirilen bu çalışma, gerçeğin kırılanlaştığı post-truth çağda demokrasilerin geleceğine dair bir sorgulama getirmek istemektedir.

Received Date:
13.11.2025

Acceptance Date:
12.02.2026

Keywords:
Post- Truth, Democracy,
Dystopia, Nineteen Eighty-
Four

JEL Codes:
O38, Y30

Similarity Rate:
iThenticate: 12%

ABSTRACT

The post-truth era threatens traditional patterns in almost every aspect of life, while also bringing a breath of fresh air to every area of life. Post-truth is the name given to an era in which beliefs have replaced knowledge and perceptions have replaced reality. At this point, the social construction of truth, the decisive role of emotions in political decisions, and media manipulation are gradually weakening the fundamental principles of traditional democracies. This study uses George Orwell's dystopian novel "Nineteen Eighty-Four" as a tool to discuss the changes taking place in democratic systems on a theoretical level. Orwell's work is considered a reflection of the post-truth era with its elements of information control, the political power of language, and the control of individual thought. The inquiries conducted within this framework aim to create an intellectual foundation for understanding the effects of the post-truth phenomenon on political structures. Accompanied by the identified keywords, this study, conducted through a literature review, seeks to raise questions about the future of democracies in the post-truth era, where truth has become fragile.

Atf / Citation: Ekici, S. & Yılmaz, M. (2026). Post – Truth Kavramı Temelinde Demokrasilerin Geleceği: 1984 Romani Üzerine Bir İnceleme. *Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 72-85.

1. GİRİŞ

Günümüz küresel düzeydeki tartışmaların büyük bir kısmı, demokratik rejimlerin maruz kaldığı yapısal erozyonlar etrafında şekillenmektedir. Özellikle dijitalleşmenin hız kazandığı ve bilginin dolaşım biçimlerinin köklü bir dönüşüm yaşadığı “post” çağda, demokrasilerin karşı karşıya kaldığı tehditler giderek derinleşmektedir. Değişen dünya dinamikleri, toplumun temel normlarını da beraberinde dönüştürmektedir. Bu dönüşüm süreci, Aydınlanma felsefesinin temelini oluşturan rasyonalite ilkesini de etkilemiş; bu bağlamda, nesnel bilgi anlayışına karşı bir tepki olarak Post-truth kavramı ortaya çıkmıştır (Demirkol, 2020:146). Post-truth, gerçekliğin yerini bireysel ve kolektif duyguların aldığı bir bilgi üretim ve dolaşım sürecini ifade etmektedir (Arkan, 2022:3). Bu yaklaşıma dayalı yeni çağ, demokratik toplumların işleyiş mekanizmalarını zayıflatmakta; kamuoyunun rasyonel ve eleştirel temellere dayalı karar alma süreçlerini sekteye uğratarak temel demokratik değerleri sorgulanabilir hale getirmektedir. Dolayısıyla, Post-truth olgusu, çağdaş demokrasiler açısından ciddi bir tehdit olarak görülmektedir.

Bu çalışma, George Orwell’in bir distopya örneği olan eseri Bin Dokuz Yüz Seksen Dört üzerinden totaliter rejimlerin bilgi ve gerçeklik üzerindeki manipülasyonlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Eserde, Büyük Birader adlı parti liderinin iktidarını sürdürebilmek amacıyla başvurduğu duygusal ve dilsel manipülasyonlar; düşünce polisleri ve tele ekran gibi aygıtlar aracılığıyla bireylerin sürekli gözetim altında tutulması; ayrıca Parti ideolojisinin tüm toplumsal yapıya benimsetilmesi ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır. Orwell’in tasvir ettiği distopya, post-truth çağında demokratik rejimlerin karşı karşıya kaldığı tehditleri anlamak açısından önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Orwell’in tasvir ettiği dünya ile post-truth çağının karakteristik özellikleri arasında dikkate değer paralellikler bulunmaktadır. Bu benzerlikler, post-truth olgusunun çağdaş demokratik sistemler üzerindeki etkilerini kavrayabilmek açısından son derece öğretici bir örnek teşkil etmektedir.

Bu çalışma, literatürde genel olarak post-truth çağında demokrasilerin karşı karşıya kalabileceği tehditlere dikkat çekmeyi amaçlamakta; bu doğrultuda somut bir örnek teşkil ettiği düşünülen George Orwell’in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı eseri inceleme konusu olarak seçilmiştir. Araştırmada, nitel bir araştırma yöntemi olan literatür taraması kullanılmıştır. Kaynakça kısmında yer verilen çalışmalara belirlenen anahtar kelimeler aracılığıyla ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, Orwell’in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı eserin bir çözümlemesi yapılmak istenmiştir. Bu çerçevede sonuç kısmında temel noktalar vurgulanarak demokrasilerin geleceği üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. HAKİKAT VE GERÇEK: POST TRUTH KAVRAMI

ABD’de 2016 yılında yapılan başkanlık seçimi ve İngiltere’deki Brexit referandumu süreci ile kullanımı yoğunlaşan post-truth kavramı, en genel ifade ile “hakikat ötesi” anlamına gelmektedir (Gürsoy, 2021:155). Post-truth kavramının kökenleri incelendiğinde, “post” ifadesinin bir ön ek şeklinde olduğu ve normal şartlardaki kullanımında önüne geldiği durumun veya olayın sonrasına işaret ettiğini vurgular. Ancak post-truth olgusunda “post” ön eki bu normal zamanlardaki kullanımının dışındadır. Buradaki post ön eki, zamansal anlamda “öteyi” anlatmak için kullanılmamıştır. Buradaki post ön eki, önemsizliğe bir vurgudur. Oxford Dictionary, “post” için önüne geldiği sözcüğün önemsiz veya alakasız olduğu bir döneme gönderme yaptığı anlamında kullanmıştır (Oxford Languages, 2020). Post-truth ifadesindeki “truth” ise gerçek ve hakikat olmak üzere iki farklı anlam için kullanılmaktadır. Gerçek ile ifade edilen nesnel gerçeklik iken, hakikat nesnel gerçekliğin zihindeki izdüşümü şeklinde karşılık bulmaktadır (Açıkalın ve Sarı, 2021:1691). Literatür incelemelerinde kelimenin anlamı ile ilgili olarak net bir karşılığın olmadığı ve bu nedenle kavram Türkçeye çevrilirken metinlerde anakronik ifadeler yer aldığı görülmüştür

(Güven, 2020: 21). Biriken bilginin, bilimin ne olduğu üzerine değişen algının, gerçekliğin kuşkulu hale gelmesinin, bireyin dünyayı tek başına kendi uslamasıyla sorgulayabilmesi yetisinin artık çalışmaması durumunun bir sonucu olarak görülen “post-truth” kavramı “hakikatin önemsizleşmesi” olarak ifade edilebilmektedir (Alpay, 2020:16). Post – truth, nesnelliğin giderek yok olması, akılcılığın geri plana atılmasıdır.

Post- truth kelimesinin tarihsel gelişimine bakıldığında; kavrama ilk kez 1992 yılında, Steve Tesich’in The Nation adlı dergideki yazısında rastlanmaktadır. Tesich yazısında, Amerika Birleşik Devletleri’nde Bush ve Reagan dönemlerinde liderlerin yalan söylediklerini ve halkın hakikati bilmeyi istemediklerinden bahsetmiştir. Yine bu tarihlerde bazı gazeteciler de nesnelliği reddetmeye başlamıştır. Postmodernizm felsefesi altında postmodernist akademisyenlerin, hakikat kavramını eleştirerek tek bir hakikat yerine çoğul ve göreceli bir hakikatin var olduğunu iddia etmişlerdir. 2004 yılında ise Ralph Keyes tarafından yazılan “The Post-Truth Era” adlı eserinde de post-truth kavramını yalan söylemekle ilişkilendirilerek toplumsal düzlemdeki etkiler araştırılmıştır. Kelimenin popülerlik kazanması ise, 2016 yılında Oxford Sözlükleri tarafından yılın kelimesi olarak ilan edilmesi ile olmuştur. Yine aynı yıl Birleşik Krallık’taki Brexit ve ABD’deki başkanlık seçimleri kavramın popülerliğine katkı sağlamıştır. Kavramına gelişimsel tarihine bakıldığında, ticaret dünyası da bu akıma kapılarak post-truth’u destekleyen çalışmalar ortaya koymaya başlamıştır. Kavramın ilk kez ortaya çıktığı 1992 yılından bugüne kavramın kullanımı oldukça artmıştır. Bu artıştaki en önemli faktör şüphesiz ki “iletişim teknolojileri ve sosyal medya platformları” olmuştur. Bilginin daha hızlı yayıldığı bu dönemde içeriklerin bağlamı kontrol edilemez bir noktaya gelmiştir (Açıkalın ve Sarı, 2021:1690-1691).

Post- truth kavramının açıklanması noktasında Platon’un mağara alegorisi bir örnek oluşturabilmektedir. Bazı insanlar karanlık bir mağarada zincirlenmiş halde yaşamaktadır. Doğuştan beri bu mağarada yaşayan insanlar mağaranın girişinden yansıyan nesnelere gölgelerini görür. Bu insanlar, gölge ve gerçek ayrımını yapamaz. Nihayet bir gün bu insanlardan biri bu mağaradan kurtulur. Mağarayı terk eden bu insan mağaranın dışında yeni bir gerçeklik ile tanışır. Duvarda gölgelerini gördüğü nesnelere, çıktığında gerçek nesnelere gören bu kişi, bunu mağaradaki arkadaşları ile paylaşmak üzere mağaraya geri döner. Mağaradaki arkadaşları ise mağaranın dışında farklı bir gerçeklik olduğuna inanmaz. Bu insanlara mağaranın dışındaki gerçekliği anlatabilmek imkansızdır. Tarihsel süreçte mağara alegorisi, insanı hapsedilmiş gibi görünen olguları araştırmanın bir nedeni olmuştur. Bu alegoride mağaradakiler için gölgeler hakikattir. Ancak içlerinden birinin gerçeklik sorunu yaşaması durumu farklı bir noktaya getirir. Üstelik yalnızca bir insanın bunu sorgulamaya başlaması yetmez. Olup bitenlerin ona tanık olan diğer bilinçlerce de onaylanması gereklidir (Köktürk, 2021:39). Bu mağara alegorisi bize görünenin ardındaki gerçeğe ilişkin bir sorgulama alanı açarken; gerçek ile hakikat kavramlarına da yeni bir bakış açısı katar. Gerçek kavramı, nesnenin veya varlığın kendisinin nesnel yani öznenen zihinsel, düşünsel veya söylemsel olarak bağımsız olduğu savlardır. Felsefede işlendiği haliyle özünde ontolojiktir ve öznenen bağımsızdır (Baç, 2021:23). Ancak hakikat epistemolojiktir (Açıkalın ve Sarı, 2021:1691). Gerçek tektir ancak hakikat bireylerin ya da toplulukların hikayesine dönüşür. Lyotard, Bauman ve Rorty gibi bazı düşünürler, hakikatin sosyal bir inşa olduğunu, deneyimlerin dışında herhangi bir ölçütünün olmadığını ve “büyük anlatıların” sonunu bilginin meşruluğu krizi yaratabileceğini ifade etmişlerdir. Wittgenstein’in “dil oyunları” yorumundan motivasyonla hareket eden bu isimler her iddianın, sözcüklerin belirli anlamlara tekabül ettiği bir uzlaşının sonuçları olduğunu düşünmüşlerdir (Selim, 2023:499).

Post – turth kavramı birçok alana yeni bir soluk getirerek yeni tartışma alanları açmaktadır. Bu alanlardan biri de şüphesiz ki, siyasettir. Kavramın popüleritesinin artmasında önemli bir yere sahip olan ABD başkanlık seçimleri ve Birleşik Krallık’ın Brexit referandum süreci, kavramın siyaset dünyasında da önemli tartışmalara konu olacağını bir göstergesi olmuştur. Bu gelişmeler

sonrası post - truth ile yalan siyaseti kavramlarının bir araya geldiği yayınlar ortaya çıkmış ve bu yayınlarda, dönemin siyasetçilerinin eline orantısız bir güç geçtiği vurgulanmıştır. Bu görüş demokrasilerin zarar göreceği düşüncesini yaygınlaştırmıştır. Politikanın bu şekilde yaygınlaşmasının, yalancı siyasetçileri meşrulaştıracağı ve seçmenlerine yalan söylemeyen siyasetçilerin bu yalancı siyasetçiler karşısında daha avantajlı hale geleceği iddiası, demokrasilere zarar verebilecektir. Postmodern dönemin bir yansıması olarak, her birey kendi gerçekliğinin üstünlüğünü savunabilmesi durumu, siyasetçileri yalan söylemek noktasında cesaretlendirmektedir. Modern dönemin “herkes için ortak iyi” savı yerini postmodern dönemde “kimin doğrusu, kimin gerçeği, kimin kararı” sorularına bırakmıştır (Erdoğan, Uyan – Semerci, 2020:96-98). Bu da ileri sürülen argümanların yanlışlanamamasına, yanlışlansa bile kutuplaşmış taraftarlar içerisinde farklı yankılar bulmaktadır. Öznelliğin ben merkezilikle yakın ilişki içerisinde olması post – truth’un hakim özelliğidir. Post – truth nesnelliğin giderek yok olması, akılçılığın geri plana atılmasıdır. Ayrıca post – truth çağı, özgürlükler çağı olarak da adlandırılmaktadır. Yeni özgürlük olanakları ve mekanlarının arttığı dönem olarak bilinen bu çağ, özgürlükler krizlerine yol açabilmektedir. Her şeyi yapabilme özgürlüğü, emir ve yasaklardan daha büyük bir zorlama alanı yaratmıştır (Kayaduman, 2021:220).

Post-truth çağı, nesnel gerçeklerin kamuoyunun oluşumundaki etkisini, bireysel duygular ve kişisel inançlar karşısında büyük ölçüde yitirdiği bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu çağın ayırt edici özellikleri; iletişim biçimlerinde ve bilgi üretim süreçlerinde köklü dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Genel olarak, post-truth bağlamında bilgi ve hakikat, nesnel ölçütlerden ziyade öznel yorumlar doğrultusunda şekillenmektedir. Gerçeklik, toplumsal aktörlerin algıları ve duygusal yönelimleri çerçevesinde yeniden kurgulanmakta; bu durum, bilginin sabit bir olgu değil, sosyal olarak inşa edilen bir yapı hâline gelmesine neden olmaktadır. Bu dönemde, rasyonel düşüncenin yerini giderek daha fazla duygusal tepkiler almakta; bireylerin kanaatleri ise çoğu zaman mantıksal argümanlardan çok inanç temelli yönelimlerle biçimlenmektedir. Post-truth çağının şekillenmesinde dijital iletişim teknolojileri, özellikle sosyal medya platformları belirleyici bir rol oynamaktadır. Algoritmalar aracılığıyla yönlendirilen bilgi akışları, bireyleri benzer görüşlere sahip gruplar içinde izole etmekte; bu durum ise “yankı odaları” ve “bilgi balonları” gibi kavramların önemini artırmaktadır (Mousavi, 2022:154). Böylece bireyler, yalnızca kendi düşünce yapılarını destekleyen içeriklere maruz kalmakta ve farklı gerçeklik kurguları oluşmaktadır. Bunların ötesinde, post-truth dönemin en çarpıcı yönlerinden biri, hakikat ötesi söylemlerin özellikle popülist siyaset aracılığıyla yükselişe geçmiş olmasıdır. Politik aktörler, seçmenlerin duygusal yönelimlerini hedef alan; hatta kimi zaman yanlış olduğu bilinen iddiaları bilinçli olarak bir strateji şeklinde kullanmakta, bu durum ise demokratik karar alma mekanizmalarının işleyişini ciddi biçimde tehdit etmektedir.

3. DEMOKRASİ KAVRAMI

İlk örneklerine Yunan polis devletlerinde rastlanan demokrasi günümüzde en iyi yönetim biçimleri arasında gösterilmiş tarihsel süreçte bazı düşünürlerce kötü bir yönetim biçimi arasında da gösterildiği görülmüştür. Platon, tiranlığın devletin en kötü hastalığı olduğunu ve buna da demokrasinin yol açtığını söylerken, demokrasinin bir sapması olan kitlenin egemenliğine kolayca dönüşebileceği ifade edilmiştir (Kuçuradi, 1998:21). Aristo demokrasiyi doğru anayasadan sapma olarak tanımlamaktadır. Kant 1795’te despotizm dediği “demokrasi” için günümüz saygınlığına ulaşmamış bir kavramı tanımlamıştır (Aktaş, 2015:88). Platon, demokrasi “çok hoş bir siyasal düzendir, anarşik ve rengarenktir, eşit olanlara ve olmayanlara aynı şekilde, ayırım yapmaksızın, bir tür eşitlik atfeder” diyerek demokrasiye olumlu bir anlam yüklemiştir. Aristoteles için demokrasi, en iyi siyasal düzen saydığı politeia’nın bir sapmasıdır. Ancak demokrasi de diğer kamu düzeni biçimleri gibi yoksulların çıkarlarını yani yurttaşların yalnızca bir kısmını korur diyerek “ortak yararı korumadığını” iddia etmiştir (Kuçuradi, 1998:21). Farklı

düşünürlerce olumlu ve olumsuz anlamlar atfedilen bu kavram kısaca “halk iktidarı” ya da “iktidarın halka ait olması” olarak ifade edilebilir. Daha genel bir ifade ile demokrasi “yöneticilerin adil, özgür ve düzenli seçimler yoluyla halk tarafından ve halkın içinden seçildiği yönetim biçimi” olarak ifade edilmektedir (Aktaş, 2015:89-90). Demokrasi kavramı Yunanca da halk anlamına gelen “demos” ve yönetmek anlamına gelen “kratos” kelimelerinin birleşimi ile meydana gelmiştir. Halkın algılanış biçiminin yere, zamana ve coğrafyaya göre değişiklik göstermesi kavram için farklı tanımlamalar yapılmasına sebebiyet vermiştir. Robert Dahl, demokrasi kavramının üç büyük dönemden geçtiğini ifade etmiştir. Demokratik olmayan Yunan şehir devletlerinin demokrasiye dönüşünü kapsayan dönem Dahl tarafından ilk dönem olarak isimlendirilmiştir. Ulus devletin doğuşuyla birlikte demokrasinin ikinci döneme girdiğini ve temsili demokrasi modeline büründüğü ifade edilmiştir. Dahl üçüncü dönem için, küreselleşme etkisiyle ulus devletin siyasi, ekonomik, sosyal ve yönetsel yapısındaki bozulmalar temsili demokrasiyi de zorunlu olarak bir değişime zorlamıştır. Bu değişim ile de temsili demokrasiyi güçlendirme, katılımı artırma ve doğrudan demokrasi uygulamalarını geliştirme yoluna gidilmiştir (Mankan, 2020: 121).

Demokrasi kavramının tarihsel seyrine bakıldığında ilk olarak Antik Yunan’a değinilecektir. Antik Yunan’da görülen demokrasi literatürde Klasik Demokrasi olarak adlandırılmaktadır. Bu demokrasi en genel şekliyle MÖ 5. Yüzyılda Antik Yunan’ın yönetim biçimlerini tanımlamak için kullanıldığı görülmektedir. Yunanca demokratia sözcüğünden türemiş kavram, en genel şekliyle “halkın yönetimi” anlamında kullanılmıştır (Heywood, 2013: 107). Hem kavramsal olarak hem de uygulama noktasında Yunanlılar, demokrasi için bir köken olmuştur. Antik Yunanda görülen bu yaklaşım, literatürde Klasik Demokrasi olarak adlandırılmıştır. Bu model, doğrudan demokrasi biçiminin pratik edildiği bir yaklaşım sunmaktadır. Kitle toplantıları yoluyla pratik edilen Atina demokrasisinde belli başlı kararlar, vatandaşlık hakkına sahip olan bireylerin üyesi olduğu “ecclesia” olarak da adlandırılan meclis aracılığıyla alınmaktaydı. Bu meclisin icra komitesi olarak da beş yüz yurttaştan oluşan bir Beşyüzler Konseyi bulunmaktaydı. Bu konsey, meclisin yürütme organı olarak faaliyet görmekteydi. Konsey’in işlerini kolaylaştırmak ve yapılması gereken işlerle ilgili teklifler hazırlayıp sunmak üzere elli kişiden oluşan bir komite mevcuttu. Klasik demokrasi olarak adlandırılan bu dönem “kararların kolektif olarak alındığı bir hükümet sistemi” olarak görülmüştür (Bilici, 2023:78). Bu demokrasi formunun günümüz temsili demokrasi formundan oldukça uzak olduğu açıktır. Bugün demokrasi dendiğinde akla “temsili demokrasi” gelmekle birlikte bu demokrasi formu için 19. yüzyıla bakmak gerekmektedir. Bu dönem, siyasal iktidar yetkisini kullanan “demosun” kapsamının değiştiği bir dönemdir. Artık eli silah tutan erkekler, vergi ödeyenler, yerleşik olanlar, beyaz ırktan olanlar veya belli etnik bir grup ya da dine mensup olanlar kapsam içerisinde yer almaya başladı. 20. yüzyıla gelindiğinde ise, demokratik rejimler ile bir birliktelik içerisinde olan İtalyan Faşizmi, Alman Nazizmi gibi rejimlerin ve sosyalist rejimin çökmesi demokrasilerin liberalizm ile birlikte anılmasına sebep olmuştur. Bu yüzyıl demokrasilerin güç kazandığı ve uluslararası ortamda demokratikleşme faaliyetlerinin desteklendiği, genel ve eşit oy hakkının genişlediği demokrasiler açısından oldukça parlak bir dönem olmuştur (Mankan, 2020:126). Genel ve eşit oy kapsamında, daha önce oy hakkından mahrum bırakılan kadınlar ve azınlık grupları oy hakkı elde etmiştir. Genel ve eşit oy hakkına bağlı olarak vatandaşlar, kendi kendilerini yönetmekten ziyade yönetime temsilcileri aracılığıyla ortak olmaya başlamıştır (Bilici, 2023:81). Robert Dahl, demokrasiyi; siyasal özgürlükler, ifade özgürlüğü, basın-yayın özgürlüğü ve sivil-siyasal örgütlenme özgürlüğü gibi temel haklar çerçevesinde tanımlamaktadır. Ona göre demokrasi, seçimlerin yanı sıra eşitlik ve özgürlük temelinde bireylerin kendilerini rahatça ifade edebildiği ve özgürlüklerle anlam kazanan bir rejimdir (Afşar, 2019:1104). O, demokrasinin olmazsa olmaz birkaç temel unsurundan söz eder; serbest ve adil seçimlerin yapılması, örgütlenme ve ifade özgürlüklerinin güvence altına alınması, seçme ve seçilme haklarının korunması, kamu görevlerine katılımın mümkün olması ile

hükümet politikalarını belirleyen kurumların varlığı zorunlu argümanlardandır. Ancak bilinmelidir ki, değişen dünya dinamikleri ve birey beklentileri, yukarıda ifade edildiği biçimiyle kalmayarak evrilmiştir. Dijital çağın gereklilikleri noktasında iktidarın, kurumların ve yapısal düzenlemelerin rolündeki dönüşüm; kamusal alanın çözülmesi; post-truth ve popülizm olgularının ortaya çıkışı; gerçeğin önemini yitirmesi; politika ve demokrasinin yalanlar ile alternatif gerçeklikler üzerine inşa edilmeye çalışılması bu sürecin temel örnekleri arasında yer almaktadır. Bu durum, demokrasinin bir kriz içerisinde olduğunu göstermekte olup, er ya da geç bu krizin kapsamlı biçimde ele alınması gerekmektedir. İktidarın sınırlandırılması, denge ve denetleme mekanizmaları ile eşitlik, oy kullanma ve siyasal katılım gibi unsurlara yapılan vurgu ne kadar değerli olursa olsun, mevcut krizin önüne geçmekte yetersiz kalacaktır (Mertek, 2024:44).

Seçim, özgürlük ve bağımsız yargı gibi üç temel evrensel unsuru bünyesinde barındırması nedeniyle, demokrasiler en genel şekliyle “halkın kendi kendisini yönetmesi” ve “kamuoyunun egemenliği” biçiminde tanımlanmaktadır. Demokratik sistemlerde, yönetenler ve yönetilenler olmak üzere iki temel toplumsal kesim mevcuttur; ancak bu kesimler arasında niteliksel bir hiyerarşi bulunmamaktadır. Yöneticiler, yetkilerini halktan aldıkları için, iktidarlarını yönetilenlerin ulaşamayacağı ayrıcalıklı niteliklere dayandırmamaktadır. Bu durum, demokrasinin meşruiyetini, halkın iradesine ve katılımına dayandığını göstermektedir. Ayrıca demokrasi, yalnızca çoğunluğun iradesini yansıtmakla kalmayıp, azınlık haklarına ve bireysel özgürlüklere saygı gösteren; aynı zamanda muhalefeti yasal ve meşru bir unsur olarak tanıyan tek yönetim biçimi olarak öne çıkmaktadır. Literatürdeki genel kanı üzerine, demokrasi; özgürlük ve eşitliğin bir sentezi olarak ortaya çıktığından, demokratik bir düzenden söz edebilmek için öncelikle halkın özgürleştirilmesi, ardından da yetkilendirilmesi gerekmektedir (Işık, 2005:114). Bobbio, demokrasiyi “gücü herkes tarafından görünür hale getirme girişimi” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım doğrultusunda, postmodern dünyada demokrasi algısının biçimlenmesinde medyanın rolü ön plana çıkmakta; medya, demokratik bir toplumun inşası ve güçlendirilmesi açısından kritik bir işlev üstlenmektedir. Jenkins ve Thorburn, bu yaklaşımı daha da ileriye taşıyarak, demokrasilerin altı temel işleve sahip olması gerektiğini belirtirler: erişim, bilgi, tartışma, müzakere, seçim ve eylem. Ancak günümüzde siyasal gücün uygulandığı alanlar, ideal demokrasinin ilkeleri ötesine geçerek farklı işlevsel biçimler kazanmaktadır. Bu durum, demokrasinin derinleştirilmesini sağlayacak kurumsal ve toplumsal mekanizmaların etkinliğini büyük ölçüde sınırlamaktadır. Siyasal katılımın kimler tarafından gerçekleştirilebildiği ya da bu katılıma kimlerin erişemediği; bireylerin kendilerini yönetme hakkını hangi argümanlara ve meşru temellere dayandırdıkları; halkın bu süreçte nasıl bir rol üstlendiği ve bu rollerin sonuçları üzerinde ne ölçüde özgür iradeye sahip olduğu ise çoğu zaman belirsizliğini korumaktadır. (Ceyhan, 2020:110).

4. HAKİKATİN İNŞASI VE DEMOKRASİLERİN GELECEĞİ: 1984'TEN POST-TRUTH ÇAĞINA

Günümüzde distopya kavramı üzerine yapılan değerlendirmelerde, şüphesiz ilk akla gelen eser George Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı romanıdır. Gerçek adı Eric Arthur Blair olan Orwell, İngiliz bir gazeteci ve edebiyat eleştirmenidir. Bu çalışmaya konu olan söz konusu eseri, Orwell 1947 yılında kaleme almaya başlamış ve 1948 yılında tamamlamıştır. Fütürolojik nitelik taşıyan bu yapıta, tamamlandığı yıl olan 1948'in son iki hanesinin yerleri değiştirilerek 1984 ismi verilmiştir. Orwell, romanında II. Dünya Savaşı sonrasında şekillenen siyasal atmosferi üç ana bölüm üzerinden kurgulamaktadır. Eserde, savaş sonrası ortaya çıkan ve totaliter rejimler tarafından yönetilen üç süper güç—Okyanusya, Avrasya ve Doğu Asya—aracılığıyla, totaliter sistem içerisindeki ideolojik çatışmaların toplumsal yansımaları ele alınmakta ve böylece bir “totaliter rejim eleştirisi” sunulmaktadır. Literatürde, Orwell'in esere ilk olarak Avrupa'daki Son

Adam adını vermeyi planladığına dair bazı iddialar yer almaktadır. Ayrıca, eserin “ters distopya” (reverse dystopia) türünde bir çalışma olarak değerlendirilebileceği yönünde görüşler de mevcuttur. Ters distopyalarda, devletler iktidarlarını sürdürebilmek amacıyla çeşitli denetim mekanizmalarına başvurmakta ve bu yolla toplumsal düzenin kusursuz olduğu tezini kabul ettirmeye çalışmaktadırlar (Karabulut, 2023:1370). Ters distopya anlatılarında denetim, yalnızca fiziksel gözetimle sınırlı kalmamakta; bilgi akışının kontrolü ve hakikat algısının yönlendirilmesi yoluyla bireylerin düşünsel dünyasına da nüfuz etmektedir. Çalışmaya konu olan romanın sunduğu çerçeve, benzer mekanizmaların demokratik sistemlerde olağanlaştırılması hâlinde, demokrasilerin geleceğinin yalnızca kurumsal değil, aynı zamanda zihinsel bir aşınmayla karşı karşıya kalabileceğine işaret etmektedir. Bu anlamda Bin Dokuz Yüz Seksen Dört romanını post-truth çerçevesinde okumak, demokrasilerin kırılabilirliği bağlamında önemli bir perspektif sunacaktır.

Roman, Okyanusya’da yaşayan ve Hakikat Bakanlığı’nda görev yapan başkahraman Winston Smith aracılığıyla, üçüncü tekil şahıs ilahi bakış açısıyla anlatılmaktadır. Bu anlatım biçimi, okuyucunun eserde hâkim olan duygu ve düşüncelere kapsamlı bir biçimde vakıf olmasına olanak tanımaktadır. Romanın giriş bölümü, karakter tanıtımı ve sistemin yapısal özelliklerine odaklanarak kurgulanmıştır. Sonraki bölümlerde ise giriş bölümünde yer verilen bilgileri derinleştirilmektedir. Eser, Okyanusya olarak adlandırılan bir coğrafyada geçmektedir. Bu coğrafyanın gerçekte İngiltere’yi temsil ettiği anlaşılmaktadır. Orwell, eserinde gözler önüne serdiği totaliter yapının başına, “Büyük Birader” (Big Brother) olarak bilinen İngiliz Sosyalist Partisi’nin liderini yerleştirmiştir. Büyük Birader, rejimin mutlak otoritesini simgeleyen bir kahraman olarak tasvir edilmektedir. Bu bağlamda, Büyük Birader hem sistemin merkezinde yer almakta hem de otoriterliğin sürekliliğini sağlayan ideolojik bir araç olarak işlev görmektedir. Eserdeki anlatıya göre, romanın geçtiği dönemde İngiltere’de yalnızca tek bir siyasi parti, İngiliz Sosyalist Partisi (Ingsoc), mevcuttur. Bu parti dışında herhangi bir siyasi oluşumun varlığından söz edilmemektedir. Bunun yanı sıra eserde devlet yönetimi, dört ana bakanlık aracılığıyla organize edilmektedir: Hakikat Bakanlığı, Barış Bakanlığı, Sevgi Bakanlığı ve Bolluk Bakanlığı. Bu bakanlıklar, distopik yapının ideolojik boyutuna ilişkin ipuçları sunarken, yürüttükleri faaliyetler aracılığıyla iktidarın gerçeklik algısını nasıl sistematik biçimde manipüle ettiğini de açıkça ortaya koymaktadır. Her bir bakanlık, sistemin sürdürülebilirliğini sağlamak ve mevcut iktidarın otoritesini korumak amacıyla faaliyet göstermektedir. Örneğin, geçmişe dair kayıtları güncelleyerek, mevcut iktidar söylemiyle çelişen bilgileri ya silmekte ya da iktidar lehinde biçimlendirerek yeniden paylaşmaktadır. Eserde iktidarın, gerçekliği nesnel bir olgu olmaktan çıkararak ideolojik bir araç hâline getirmesi; geçmişin sürekli yeniden yazılması, bilginin merkezî bir otorite tarafından denetlenmesi ve bireylerin hafızasının sistematik biçimde yönlendirilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu durum, post-truth çağda olguların yerini duyguların, inançların ve iktidar söylemlerinin almasıyla ortaya çıkan gerçeklik krizini önceden haber veren bir kurgu olarak okunabilir.

Eserde toplumsal yapı, genel hatlarıyla üç ana sınıfa ayrılmıştır: üst düzey parti üyeleri, sıradan parti üyeleri ve proletarya. Parti üyeleri esasen kamu görevlisi statüsünde değerlendirilebilir. Ana karakter Winston Smith de bu kamu görevlileri arasında yer almakta olup, toplumun çoğunluğunu oluşturan proletaryanın erişemeyeceği bilgi ve gerçekliklere sahiptir. Bu bağlamda Winston, rejimin ideolojik yapısını derinlemesine kavrayabilen ve sistemin çelişkilerini fark eden bir figür olarak ön plana çıkmaktadır. Winston’un içsel sorgulamaları, iktidarın yalnızca yanlış bilgi üretmekle kalmayıp doğruyu da tekelleştirdiğini ortaya koyar. İktidar partisi, tarihsel gerçekliği kendi çıkarları doğrultusunda yeniden yazmakta ve iktidar öncesi dönemi kaotik bir felaket olarak sunmaktadır. Winston, belleğini zorlayarak bu çarpıtmaların farkına varır, ancak belgelerin sürekli değiştirilmesi nedeniyle kendi hafızasına dahi güvenemez. Eserin ilerleyen bölümlerinde

Winston, içsel sorgulamalarını fark eden Hakikat Bakanlığı'nın üst düzey bir memuru olan O'Brien tarafından tuzağa düşürülür. O'Brien, Winston'ı sistematik işkencelere maruz bırakarak zihinsel dönüşümü hedefleyen bir manipülasyona tabi tutmuştur. "2 + 2 = 5" metaforu da bu süreçte ortaya çıkmıştır. O'Brien manipülasyon sürecinde Winston'a "iki artı iki hükümet ne isterse o'dur" diyerek aslında gerçeğin nesnel temellerden bağımsız bir biçimde iktidarın iradesine bağlı hale getirildiği distopik düzenin doğasını çarpıcı bir biçimde gözler önüne serer. Bu durum, bireyin eleştirel düşünme kapasitesinin aşınmasına ve hakikatin tek merkezden dayatılmasına zemin hazırlamakta ve demokrasilerin çöküşüne dair güçlü bir gösterge niteliğindedir.

Eserdeki anlatı, gerçeğin siyasi gruplar tarafından tekrar tanımlanabileceği fikri üzerinden sunulmaktadır. Tasvir edilen bu distopik dünyada, devlet mutlak bir otorite konumundadır ve bireyselliğe dair her türlü eğilim kriminalize edilmiştir (Gül ve Soysal, 2020:2767). Bu bağlamda, eserde iktidarın çeşitli ideolojik aygıtları kullandığı gözlemlenmektedir. Bunlardan biri de dildir. Eserde, iktidarın inşa ettiği "yeni söylem" adlı bir dil aracılığıyla kendi ideolojilerini yayma çabası dikkat çekmektedir. Dilin, bireylerin düşünce biçimlerini yönlendirme ve şekillendirme noktasında politik bir araç olarak taşıdığı önem, eserin temel iletilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. İktidar, bu yeni dili geliştirerek toplumu yeniden yapılandırmakta ve bireylerin düşünsel alanını kontrol altına alma amacını gütmektedir. Bu bağlamda, iktidar partisi (Ingsoc) tarafından oluşturulan yasaklı kelimeler listesi, bireylerin zihinlerinde var olan düşünceleri ifade etmelerini engellemeyi, dolayısıyla dile dökülemeyen düşünceleri yok saymayı hedeflemektedir. Ayrıca mevcut düzen içinde yer alan "düşünce polisleri" toplumda düşünce suçu işlemlerini önleyici mekanizma olarak yer almaktadır. Rejim içerisinde yaşayan insanlar parti tarafından yönetildiğini düşündüğü tele-ekran (bir çeşit panoptikon), düşünce polisleri ve ses kaydediciler tarafından sürekli gözetim kontrol altında tutulmaktadır. Ayrıca düşünce suçu işleyenlerin sonu idamla sonuçlanmaktadır. Yani devlet denetiminden kaçmanın mümkün görünmediği böylesi bir totaliter yapılanmada, partiye ve onun ilkelerine tam bir bağımlılık göstermeyen yurttaşların belirlenmesi ve gerektiği şekilde cezalandırılması otoritenin varlığını sürdürmesinin bir vasıtası olarak görülmektedir. Bu bağlamda, eserde tasvir edilen iktidar stratejileri, hakikatin tek merkezden belirlenmesi ve bireylerin algısının sistematik biçimde yönetilmesi üzerinden post-truth zeminiyle doğrudan ilişkilendirilebilir; zira gerçeklik, nesnel olgular üzerinden değil, iktidarın dayattığı söylem ve kurallar aracılığıyla inşa edilmektedir. Bireylerin doğru ve yanlış arasındaki ayrımı kendi deneyimleri ve eleştirel düşünceleriyle yapamadığı bir ortamda, kamuoyu manipülasyona ve ideolojik yönlendirmelere açık hâle gelmekte, demokratik denetim mekanizmaları zayıflamaktadır. Bu yönüyle Orwell'in anlatısı, sadece totaliter rejimleri değil, bilgi ve hakikatin siyasallaştığı her dönemde demokrasilerin savunmasızlığını gözler önüne sermektedir. Bu anlamda eserde iktidarın başvurduğu propaganda yöntemi de dikkat çekicidir. İktidar, bireyleri kendi ideolojik tarafına çekme amacı doğrultusunda, onları karşı tarafa yönelik yoğun bir nefret duygusuyla etkileyerek kendisine bağlamaktadır. Bu teknik, bireyleri düşmanlaştırma yoluyla yönlendirilmektedir. Örneğin, eserde "Nefret Haftası" olarak adlandırılan bir etkinlik kapsamında, bireylerin karşı tarafa yönelik nefret duygularını yüksek sesle ifade etmelerine olanak tanıyan çeşitli ritüeller düzenlenmektedir. Eserde bu etkinlikler sırasında, karşı tarafın lideri olarak sunulan Goldstein'a yönelik yoğun bir nefret söylemi geliştirilmekte ve bu yolla iktidarın yönlendirdiği duygusal ve düşünsel birikimi dışarıya aktarmaktadır. Bu bağlamda, propagandanın duygusal ve manipülatif niteliği, hakikatin nesnel temellerden koparılarak iktidarın belirlediği söylemlerle yeniden şekillendirilmesini mümkün kılmakta ve okuyucuya demokrasi ve bilgi çağında hakikatin kırılabilirliği üzerine bir sorgulamayı gözler önüne sermektedir.

Yukarıda geniş bir çerçeve üzerinde verilen bilgiler ışığında; post-truth kavramı üzerinden Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı esere bakıldığında, hakikatin bir iktidar tarafından yeniden şekillendirilmesine dair son derece etkili bir anlatı söz konusudur. Platon'un Mağara Alegorisinden hareketle değerlendirildiğinde, Bin Dokuz Yüz Seksen Dördün ana karakteri Winston, otoriter bir rejimin ideolojik yapısı içinde yaşamını sürdüren; bir yandan bu düzeni içselleştirirken, öte yandan hakikatin gölgelerden ibaret olmadığını içsel olarak sezinen bir figür olarak öne çıkmaktadır. Yine ideolojik bir aygıt olarak sunulan "yeni söylemin" zihin kontrolü yaparak insanların düşünme kapasitesini azaltmaktır. Mevcut iktidarın kullandığı dil, düşünsel üretim ve aktarım açısından belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bireyler, hem düşüncelerini başkalarına aktarırken hem de zihinlerinde tasarlarken dile, özellikle de kelimelere ihtiyaç duyarlar. Ancak, eğer düşüncelerini ifade etmeye yarayan sözcükler yasaklanmışsa, ilgili düşüncenin zihinde şekillenmesi dahi imkansız hale gelir. Eserde iktidarı, belirli kelimeleri yasaklayarak, mevcut düzene yöneltilmesi muhtemel tehditleri daha oluşmadan engellemeyi amaçlamaktadır. Mevcut iktidarın denetimindeki medya, bilgi üzerinde bir tahakküm aracı olarak işlev görmekte ve gerçekliği iktidarın çıkarları doğrultusunda yeniden inşa etmektedir. Bu bağlamda, Kavanagh ve Rich'in Türkçeye "hakikatin çürümesi/bozulması" olarak çevrilen truth decay kavramı, söz konusu durumun yalnızca yalan haberlerle sınırlı olmadığını; çok daha derin yapısal bir soruna işaret ettiğini savunur. Post-truth kavramı, kişisel kanaatlerin ve duyguların nesnel gerçekliğin önüne geçtiği bir dönemi tanımlarken, truth decay ise bu dönüşümün demokratik yapılar üzerindeki yıkıcı etkilerine dikkat çeker (Şentöregil, 2024: 119). George Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı eserinde, bir ideolojik aygıt olarak kullanılan "yeni söylem" halkın akıl ekseninde düşünme yetisinden ziyade duygusal dünyası üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda, iktidarın, duygusal manipülasyon yoluyla halk üzerinde etki yaratmayı amaçladığı ve kendi lehine söylemsel bir alan inşa ettiği görülmektedir. Orwell, bu eseriyle aslında bir post-truth çağını tasvir etmektedir. Zira hakikatin duygusal temelli biçimde çarpıtılması ve nesnel gerçekliğin görece hale getirilmesi, post-truth çağın temel özellikleri arasında yer almaktadır. Nitekim bu dönemde doğru bilgiye ulaşmak için gerçeklik, bilim ve akıl geri plana itilmiştir (Arkan, 2022: 2). George Orwell, eserinde oluşturduğu distopyada kendi düşüncelerini aktarırken dikkat çekici bir unsur olarak "çift düşün" kavramına yer verir. Bu kavram, insan zihninde birbiriyle zıt iki düşüncenin aynı anda var olabildiğini ifade eder. Çift düşün sayesinde bireyler, Parti tarafından sürekli olarak değiştirilen bilgileri sorgulamadan kabul eder. Parti'nin üst düzey yöneticileri gerçeğin bilinçli biçimde çarpıtıldığının farkında olmalarına rağmen, çift düşün yoluyla bu çelişkiyi zihinsel bir sorun olarak görmezler. Böylece çift düşün, bireyin düşünme yetisini körelten ve Parti'nin mutlak hâkimiyetini sürdüren temel bir mekanizma hâline gelir. George Orwell, çalışmaya konu olan "savaş barıştır, özgürlük köleliktir, cehalet güçtür" düsturuyla kaleme aldığı ünlü eseri Bin Dokuz Yüz Seksen Dörtte; dil, bilgi ve tarih aracılığıyla gerçekleştirilen sistematik manipülasyonun, totaliter rejimlerde nasıl bir kontrol mekanizmasına dönüştüğünü gözler önüne sermektedir. Bu kontrol, gerçeğin manipülasyonu yoluyla; oluşturulan yeni söylem, çift düşün uygulamaları, Parti üyeleri eliyle basın ve medyanın denetim altına alınması ve en önemlisi, tüm bu süreçlerin akıl dışı olarak duygular üzerinden yürütülmesiyle sağlanmaktadır. Bu bağlamda Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'te kurguladığı gerçeklik inşası, günümüzde "post-truth" kavramıyla ifade edilen toplumsal yapıyla önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Post-truth çağında nesnel gerçeklik, geleneksel anlamını yitirerek medya söylemleri, politik anlatılar ve duygusal yönlendirmeler aracılığıyla yeniden üretilmektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarının ve dijital medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte, bilginin doğruluğundan ziyade ne kadar etkili sunulduğu belirleyici hâle gelmiş; bu durum, hakikatin sistematik biçimde bulanıklaştırılmasına zemin hazırlamıştır. Orwell'in romanında Parti'nin basın ve medya üzerindeki mutlak denetimiyle sağlanan algı yönetimi, post-truth

dönemde merkezi bir otoriteden ziyade medya ağları ve söylem üreticileri aracılığıyla sürdürülmektedir.

Günümüzde bilgi ve gerçeklik algısına dair tartışmalar, toplumsal ve siyasal yapıları derinden etkileyen eleştirilerin odağında yer almaktadır. Literatürde, post-truth çağına ilişkin çeşitli eleştiriler dile getirilmektedir; bunlardan biri de kuşkusuz demokratik sistemlerin geleceğine dair endişelerdir. Hakikat sonrası olarak tanımlanan dönem, siyasetçilere orantısız güçler kazandırma potansiyeline sahip olması nedeniyle, demokrasilerin sürdürülebilirliğini tehdit ettiği söylenmektedir (Erdoğan ve Uyan – Semerci, 2020: 96). Demokrasi kavramı, geleneksel olarak “halkın halk tarafından, halk için yönetimi” biçiminde tanımlanırken, post dönemiyle birlikte bu kavrayış özsel içeriğinden uzaklaşarak biçimsel bir düzleme indirgenmiştir. Tıpkı Bin Dokuz Yüz Seksen Dörtte olduğu gibi, bireylerin düşünce ve bilgiye erişimi kontrol altına alındığında, eşitlik ve özgürlük gibi temel demokratik değerler işlevsiz hâle gelmektedir. Bu noktada halkın yönetiminin garantörü olarak görülen demokrasilerin, bir siyasi model mi yoksa bir tutku mu olduğu tartışması anlamını yitirmiştir. Yeni dönemde demokrasiye yüklenen anlam ve bu kavramın yorumlanması, farklı değerler üzerinden yükselmeye başlamıştır. Özellikle modern dönemin hakikatlerinin sorgulanması, demokrasinin hem bir tutku hem de yönetim biçimi olarak siyasallaşma biçimini değiştirmiştir. Bu durum, toplumun kontrolü için yeni hakikat arayışlarını beraberinde getirmiştir. Yeni olan bu hakikatler, modern dönemde hakim olan “halkın yönetimi”, “halkın katılımı” gibi büyük anlatıların temel ölçütlerinden uzaklaşarak, daha çok uzmanların teknik dili ve teknolojik yapılar tarafından şekillendirilen bir kontrollü gerçeklik üzerine kuruluyor (Koç, 2019: 45). Bu nokta da Post-truth çağında demokratik değerlerin zayıflaması, popülist iktidarların yükselişi için de uygun bir zemin oluşturmuştur. Bu süreçte, medyanın oynadığı kritik rol sayesinde popülist liderler, söylemlerini geniş kitlelere hızla ve etkili biçimde ulaştırabilmiştir. Ancak hızla yayılan ve doğruluğu sorgulanmayan bilgiler, toplumun gerçeklik algısını değiştirmiştir. Böyle bir ortamda yalan haberlerin yaygınlaşması dezenformasyonun artmasına neden olmuş ve demokratik süreçler açısından ciddi bir tehdit teşkil etmiştir. Popülist liderler ise sıklıkla gerçeklere dayalı kanıtları görmezden gelerek, kendi çıkarlarına uygun anlatıları sürdürmekte ve kamuoyunu bu doğrultuda yönlendirmektedir (Gergün ve Arslan, 2023: 1044). Orwell’in romanında Parti, medya ve tarih kayıtlarını sürekli manipüle ederek halkın algısını kontrol etmekte; tıpkı günümüzde dezenformasyon ve popülist söylemlerle görüldüğü gibi, gerçekliğin yorumlanışını tekelleştirmektedir. Post-truth çağında demokrasiyi ele aldığımızda, bu dönemin en belirgin özelliklerinden biri demokratik kurumların işlevselliğinin azalması ve bu kurumlara olan toplumsal güvenin giderek zayıflamasıdır. Bu değişimin bir sonucu olarak, yanlış ve yanıltıcı bilgi içeren haberlerin yaygınlaşması, dönemin dikkat çekici gelişmelerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, siyasal aktörler tarafından yalan söylemenin normalleşmesi ve bu durumun siyasal iletişimin temel unsurlarından biri haline gelmesi, post-truth dönemi demokrasi okumalarında karşımıza çıkan diğer bir önemli özelliktir. Hakikate dayalı kamusal söylemin zayıflamasına ve toplumsal ayrışmanın derinleşmesine yol açabilecek bu siyasal söylem uzun vadede demokratik değerlere zarar verme olasılığına sahiptir (Özer, 2022: 368).

Paul Feyerabend “bir demokraside her vatandaşın okuma, yazma ve aklına gelen her konuda propaganda yapma hakkı vardır. Hastalandığında, nasıl dilerse öyle hareket eder; eğer üfürükçülüğe inanıyorsa üfürükçüler tarafından, bilime daha çok güveniyorsa bilimsel doktorlar tarafından tedavi edilme hakkı vardır” (Selim, 2023: 523) şeklindeki ifadesiyle, demokratik rejimlerde bireylerin yaşam tarzlarını ve tercihlerini özgürce belirleme hakkına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ancak bu tür bir özgürlüğün sağlıklı işleyebilmesi için bireylerin iyi bilgilendirilmiş olması, demokratik işleyiş açısından oldukça önemlidir. Aksi takdirde, bireyler bilgi eksikliği nedeniyle yanlış tercihlerde bulunabilir; bu da demokratik süreçlerin temel ilkeleri

olan şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi normların işlevsizleşmesine yol açabilir. Bu bağlamda, halkın katılımı, egemenlik hakkı, özgürlük ve eşitlik gibi temel demokratik değerlerin zamanla özel çıkarların etkisi altında zayıfladığı ve ideal demokrasi anlayışıyla çeliştiği bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durum, literatürde “post-demokrasi” kavramı olarak ele alınmakta ve demokratik değerlerin içerik bakımından anlam kaybına uğradığı bir rejim biçimini tanımlamaktadır (Özer, 2022: 370). Orwell’in romanında Parti’nin gerçeği sürekli yeniden şekillendirmesi ve bireylerin kendi kaderlerini belirleme yetisini ortadan kaldırması, bu sürecin edebiyat aracılığıyla görselleştirilmiş bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede, demokratik rejimlerin sağlıklı işleyişini anlamak için Robert Dahl’ın poliarşi kavramı önem kazanmaktadır.

Robert Dahl, modern demokratik rejimleri tanımlamak üzere “poliarşi” kavramını kullanmış ve demokrasiyi yalnızca seçim süreçleriyle sınırlı bir anlam yüklememiştir. Ona göre, demokratik bir rejimin sağlıklı işleyebilmesi için bazı asgari koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Dahl, demokratik rejimleri değerlendirirken siyasal özgürlükleri temel bir unsur olarak ele almakta ve bu sayede demokrasiyi sadece seçimlerin varlığına indirgenen bir sistem olmaktan çıkararak daha kapsayıcı bir anlayışa kavuşturmuştur. Ona göre ifade özgürlüğü, basın-yayın özgürlüğü ve sivil-siyasal örgütlenme hakkı gibi temel haklar, demokrasinin vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır. Bu noktada demokrasi, bireylerin eşitlik ve özgürlük temelinde kendilerini serbestçe ifade edebildikleri ve bu hakların güvence altına alındığı bir rejim olarak tanımlanmalıdır (Afşar, 2019: 1104). Bu çerçevede, demokratik bir rejimin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi, halkın doğru bilgiye ulaşabilmesi ve ulaştığı bu bilgiyi rasyonel biçimde değerlendirebilmesiyle mümkündür. Ancak post-truth çağında, akılcı düşüncenin yerini giderek duygular almaktadır. Bireysel inançların, iktidarın ideolojik yönlendirmelerinin ve bilgi manipülasyonlarının etkisiyle gerçekle olan bağlar güçsüzleşmektedir. Gerçeğin çarpıtılması ya da önemini yitirmesi, demokratik alanların ciddi bir şekilde erozyona uğramasına yol açmaktadır. Son yapılan araştırmalar göstermektedir ki, günümüzde haritalar, demokrasilerin kriz alanları olarak nitelendirilebilecek gri bölgelerle doludur (Tekin, 2022: 62). Yanlış bilginin yaygınlaştığı ve iktidarın bilgi akışını denetim tekeline sahip olduğu bir ortamda, halkın temsili, şeffaflık ve açıklık gibi temel demokratik değerler zedelenmekte; bireylerin kendi kaderini belirleme hakkı ise giderek yapaylaşmaktadır. Bu durum, demokrasinin biçimsel yönünü korurken, özündeki çoğulculuk, katılım ve hakikate dayalı karar alma ilkelerini aşındıran bir “post-demokratik” bir düzenin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, demokrasilerin sürdürülebilirliği açısından hakikatin yeniden inşa edilmesi ve güçlendirilmesi hayati bir gerekliliktir.

5. SONUÇ

Post-yaşam, toplumsal yaşamın bünyesinde barındırdığı tüm heterojen unsurları mevcut iktidar ideolojileri doğrultusunda algoritmik bir yapıya dönüştürerek yeniden üretmekte ve bireylere bu çerçevede sunmaktadır. Bireyler, içinde buldukları sosyo-politik yaşamı geçmiş deneyimlerine, referans noktalarına ve bilişsel kalıplarına dayalı olarak söylem ve eylemleri aracılığıyla anlamlandırmakta; bu süreçte kendi inanç ve yönelimlerini destekleyecek meşru temeller bulmaya ve bunları yeniden üretmeye yönelmektedir. Bu doğrultuda birey, toplumsal ve siyasal katılımını da söz konusu zihinsel çerçeveye uygun biçimde şekillendirmektedir. Kişiler, yönelimlerini destekleyen düşünsel alanlara yalnızca “ne gördükleri” üzerinden değil, aynı zamanda “nasıl gördükleri” üzerinden yaklaşmakta; bu algısal sürecin sonucunda geliştirdikleri söylem ve eylemler aracılığıyla hem bireysel hem de kolektif kimliklerini pekiştirmektedir.

Post-truth kavramı ekseninde ele alınan bu çalışmada, söz konusu dönüşümün demokrasilerin işleyiş üzerindeki etkileri sorgulanmıştır. Daha somut bir çerçeve sunmak amacıyla incelenen George Orwell’in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı eseri, bu sürecin iktidar ve gerçeklik ilişkisi bağlamında taşıdığı riskleri görünür kılmıştır. Araştırma bulguları, demokrasilerde halkın

doğrudan ya da dolaylı biçimde yönetime katılımının, post-truth çağında iktidarın kendi yönetimini meşrulaştıran bir araca dönüşebildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Orwell'in distopik evreninde çok daha açık ve sistematik bir biçimde temsil edilmektedir. Orwell, eserinde gerçekliğin iktidar tarafından nasıl yeniden kurgulanabileceğini ve nesnel hakikatin yerine alternatif gerçekliklerin inşa edilerek kitlelerin algılarının nasıl kontrol altına alınabileceğini gözler önüne sermektedir. Bin Dokuz Yüz Seksen Dörtte devletin kitlelerin düşünce dünyasını şekillendirmeye yönelik çabaları, post-truth çağında hakikat ve nesnel gerçekliğin yerini duygusal ve ideolojik manipülasyonların almasıyla önemli ölçüde paralellik göstermektedir. Bu bağlamda, Orwell'in kurguladığı distopik düzen ile günümüz post-truth politikaları arasında güçlü bir ilişki kurulmaktadır. Eserde iktidarın ideolojik aygıtlar aracılığıyla kullandığı dilsel manipülasyon, gerçekliğin yeniden inşası, çift düşün ve kitlesel duygusal yönlendirme gibi temel teknikler, günümüz siyasal iletişim pratikleriyle benzerlik taşımaktadır. Bu nedenle, bilgiye dayalı karar alma mekanizmalarının güçlendirilmesi, post-truth çağının ortaya çıkardığı meydan okumalar karşısında geliştirilebilecek temel stratejiler arasında yer almaktadır. Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı eserinde kurguladığı distopik dünya, demokratik sistemler açısından ciddi tehditler barındırmaktadır. Post-truth çağın temel özellikleri ile Orwell'in distopyası arasındaki paralellikler dikkate alındığında, gerçekliğin sistematik biçimde manipüle edilmesi ve dilin yeniden şekillendirilmesi, demokratik toplumlarda sağlıklı bir kamusal tartışma zemininin ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Bu süreç, bireylerin bilgiye dayalı karar alma kapasitelerini zayıflatmakta; rasyonel düşünce yerine duygusal ve ideolojik yönelimlerin belirleyici olduğu bir siyasal davranış biçimini teşvik etmektedir. Böylece demokrasinin temelini oluşturan rasyonel kamuoyu oluşumu sekteye uğramaktadır.

Bu bağlamda post-truth çağında ortaya çıkan temel sorun, demokrasilerin bütünüyle ortadan kalkmasından ziyade, demokratik biçimlerin içerik bakımından aşındırılmasıdır. Orwell'in eserinde merkezi ve zorlayıcı bir iktidar mekanizmasıyla tesis edilen gerçeklik denetimi, günümüz post-truth siyasetinde daha dağınık, gönüllü ve algoritmik süreçler aracılığıyla yeniden üretilmektedir. Bu durum, demokratik sistemlerin biçimsel olarak varlığını sürdürmesine karşın, işlevsel açıdan otoriter ve hatta totaliter eğilimlere açık hale gelmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak post-truth çağında demokrasi, açık baskı rejimlerinden ziyade, bireylerin algılarını ve rızasını şekillendiren örtük iktidar pratikleri üzerinden aşınmakta ve bu durum demokrasinin geleceğine yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, Ş. N., & Sarı, E. (2021), Post- Truth ve Dijital Diplomasi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 11(4), 1689-1701. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.982260>.
- Afşar, Ö. A. (2019), Nitelikli Demokrasi Bağlamında Demokrasi ve E- Demokrasi İlişkisi, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 15(4), 1101-1118. <https://doi.org/10.17130/ijmeb.2019456400>.
- Aktaş, M. (2015), Demokrasi Kavramına Eleştirel Bir Bakış, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 87-105. <https://doi.org/10.18506/anemon.92965>.
- Alpay, Y. (2020), Yalannın Siyaseti, İstanbul: Destek Yayınları.
- Arkan, Z. N. (2022), Post- Truth Kavramı Üzerine Türkçe Karşılık Denemesi, İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 3(2), 1-16.

- Baç, M. (2021), Hakikatin Savuşturulması, Ötelenmesi ve Geri Dönüşü Üzerine, Pasajlar/Post-Truth Çağı, 4, 17-34.
- Bilici, İ. (2023), Demokrasi Arayışının Alternatif Yaklaşımları: Demokrasi Modelleri Üzerine Teorik Bir Değerlendirme, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 76-88. <https://doi.org/10.34086/rteusbe.1248134>.
- Ceyhan, E. G. (2020), Demokrasi ve Medya İlişkisinin Bir Eleştirisi “Dijital Çağda Özgürlük Yanılgısı”, İzmir Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (2), 110-120.
- Demirkol, O. (2022), Yanlış Bilincin “Aydınlanmış” Hali: Bir Semptom Olarak “Post-Truth”, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, (36), 139-164. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.1065078>.
- Erdoğan, E., & Uyan – Semerci P. (2020), Hakikat Sonrası Tartışmaların Gerçek Olmayan Varsayımlarını Ele Almak: Akıl, Bilim ve Demokrasi Karşıtlığı, Pasajlar/Post-Truth Çağı, 4, 83-108.
- Gergün, M., & Arslan, G. (2023), Post-Truth Çağda Popülist Liderler: ABD, Çekya, Macaristan ve Venezuela Liderleri Üzerinden Bir İnceleme, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(3), 1035-1049. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1073207>.
- Gül, F., & Soysal, B. (2020), İktidar ve İdeoloji Bağlamında Distopyalarda Eğitimin Fonksiyonu: George Orwell’in 1984 Örneği, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 7(4), 2763-2782.
- Gürsoy, Ö. A. (2021), Hakikatin Ötesi, Berisi, Kendisi: “Hakikat-Ötesi” Kavramına Dair Eleştirel Bir Çözümleme, Kaygı, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 20(1), 150-170. <https://doi.org/10.20981/kaygi.889037>.
- Güven, A. (2020), Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi, İnsan&İnsan, (23), 20-36. Doi: <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.577956>.
- Heywood, A. (2013), Siyaset. (Çev. B.B. ÖZİPEK), Ankara: Adres Yayınları.
- Işık, M. (2005), Medya ve Demokrasi Paradoksu: Medya Yoluyla Demokrasinin Tehdit Edilmesi, Selçuk İletişim Dergisi, 3(4), 114-121.
- Karabulut, A. (2023), George Orwell’in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört Eserinde Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Yaklaşımı Üzerine İnceleme, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(3), 1369-1381. Doi: [10.18074/ckuiibfd.1297136](https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.1297136).
- Kayaduman, A. C. (2021), Post- Truthun Şifası Algoritmik Bilgi mi?, Pasajlar/Post-Truth Çağı, 4, 211-224.
- Keyes, R. (2004), The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life, New York:St. Martin's Press.
- Koç, Y. (2019), Post Demokrasi ve Siyasi Parti Kavramsallaştırmasını Pierre Bourdieu Üzerinden Okumak, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 44, 42-61. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.584481>.

- Köktürk, M. (2021), Post- Truth ya da Mağaraya Dönüş”, Pasajlar/Post-Truth Çağı. 4,35-55.
- Kuçuradi, İ. (1998), Yirmi Birinci Yüzyılın Eşiğinde Demokrasi Kavramı ve Sorunları, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 15, 21-27.
- Mankan, V. (2020), Demokrasinin Tarihsel Evrimi, Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 3 (2), 119-136.
- Mertek, S. (2024), Dijitalleşme ve Demokrasinin Krizi, Muhafazakar Düşünce Dergisi, (67), 38-58.
- Mousavi S. (2022), Yeni-Sosyal Medyanın Sosyo- Siyasi Boyutu, Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, (10), 146-168.
- Orwell, G. (2021), 1984, (çev. Alper Bakım), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Oxford Languages. (2020, December 22). Oxford Word of the Year 2016|. <https://languages.oup.com/word-ofthe-year/2016/>
- Özer, Y. E. (2022), Post Truth, Post Truth Siyaset ve Yerel Düzeye Etkileri: Etik İlkeler Üzerinden Bir Değerlendirme, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (55), 365-377. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1123692>.
- Selim, F. (2023), Post-Truth Kavramı Üzerine Yeniden Düşünmek, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 22(1), 498-543. <https://doi.org/10.20981/kaygi.1157016>.
- Şentöregil, M. (2024), Kadim Hakikat Arayışında Yeni Bir Dönem: Hakikat Sonrası Toplumun Düşünsel Temeline Kısa Bir Bakış, Ed. S. KILIÇ içinde, Medya ve İletişim Bağlamında Post Truth Dönem, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tekin, F. (2020), Demokratik Gerilemeye İlişkin Yaklaşımlar ve Gerilemenin Sonuçları, Anadolu Strateji Dergisi, 4 (1), 47-61.

**POST-TRUTH KAVRAMI TEMELİNDE DEMOKRASİLERİN GELECEĞİ: 1984
ROMANI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Yazar(lar) verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiklerini beyan ederler. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

Yazar Katkıları:

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

1. Yazar % 50
2. Yazar %50

Çıkar Çatışması:

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul İzni:

Yazarlar etik kurul izni gerekmediğini beyan etmiştir.